

Evil grandma

Line Baugstø

Evil grandma

Översättning Lie Fredholm

Bokförlaget Forum

Bokförlaget
Forum

Bokförlaget Forum, Box 3159, 103 63 Stockholm
www.forum.se
info@forum.se

Copyright © Line Baugstø
First published by Forlaget Oktober AS, 2024
Published in agreement with Oslo Literary Agency
Originaltitel: Evil grandma
Översättning: Lie Fredholm
Omslag: Egil Haraldsen & Ellen Lindeberg | Exil Design
Svenskt omslag: Malin Tegendal
Omslagsbild: iStockphoto
Tryckt hos ScandBook EU, 2025
ISBN 978-91-37-16162-4

I

Mona drar upp mungiporna. Försöker lägga ansiktet i vänliga veck och få bort det bistra draget kring munnen. Hon vet att hon ser butter ut. Det är livet som har satt sina spår. Sorgerna och besvikelserna fastnade i hennes ansikte för länge sedan, och ibland funderar hon på om hon hade kunnat förhindra det, för tjugo trettio år sedan. Inte med botox förstås, men med en ljusare inställning till tillvaron.

Musiken dånar inne i personalmatsalen. Festen är i full gång där inne nu när pizzorna är uppätta och presenterna öppnade. Petters sista dag på jobbet firas med ett överflöd av lådvin och en överdimensionerad musikanläggning, för Petter har alltid gillat fester.

Mona tvättar händerna, granskar sin spegelbild ur flera vinklar, rättar till frisyren och böjer sig fram för att kolla utväxten. Det är inte så länge sedan hon var hos frissan så det ser rätt okej ut, men belysningen inne på toan är ganska dunkel, och det gråa håret syns kanske mer i det grälla ljuset inne i matsalen.

Hon undrar hur det kommer att bli när hon själv slutar om ett par år. Blir det lika många tal, får hon lika många presenter som Petter? Det borde hon få. Alla borde få det, men särskilt vi som är äldre, tänker Mona. Hon har ju faktiskt arbetat på kommunförvaltningen i tjugotre år nu medan Petter bara

har varit där i knappt fyra. Men Turid som hade jobbar där längst av alla avpolletterades med tårta, en blomsterkvast och ett par ord från avdelningschefen på lunchrasten, plus kristallvasen som de hade samlat ihop till.

När hon kommer tillbaka in i matsalen har de dämpat ljuset. Framför den tomma salladsskivan står Petter och hoppar upp och ner till musiken, klumpigt och helt i otakt, men han flinar brett och hans arbetskamrater som snart är före detta arbetskamrater jublar, för Petter är känd för sin töntiga dansstil. Mona sjunker ner på sin plats och puffar till Markus, som vänder sig till hälften om mot henne.

”Han dansar ju så dåligt att det nästan är kul!” säger hon och nickar mot Petter.

Markus lyfter på ögonbrynen och skakar på huvudet, men han säger inget utan gör bara en grimas innan han vänder sig bort.

Petter får snart sällskap på det improviserade dansgolvet. Fler och fler skuttar och studsar omkring till den dunkande musiken, och när Tina Turners ”The Best” hörs i högtalarna vågar sig Mona också ut på golvet. Hon tar några osäkra danssteg och viftar lite med armarna, och kanske är det musiken som plötsligt fyller henne med ett oförklarligt övermod, för hon släpper loss och sjunger med i refrängen för full hals: ”I’m simply the best! Better than all the rest!”

Plötsligt vänder sig flera om och tittar på henne. Hon hör spridda skratt också, men det behöver ju inte vara henne de skrattar åt. Festen är i full gång, vinboxarna är snart tomma och stämningen hög, de skrattar kanske bara för att de har roligt, men Mona blir ändå iskall inom sig.

Någon knackar henne på axeln. Det är Markus som står där och flinar.

”Så dåligt att det nästan är kul!” skriker han för att över-

rösta musiken, och Mona stirrar på honom, försöker skratta men lyckas bara få fram ett halvkvävt kvackande.

Hon vänder sig om, letar efter en flyktväg, och ser till sin lättnad att långbordet fortfarande är fullt av tomma pizzakartonger och grisiga tallrikar. Så där kan de ju inte lämna det till kökspersonalen som kommer i morgon bitti. Hon antar att någon måste ha frågat om tillstånd att vara här men hon vet inte vem, och hon samlar ihop kartongerna, plattar till dem så gott det går, bär ut dem i köket och trycker ner dem i rätt sopsäck. Sedan hämtar hon tallrikarna, sköljer av dem och börjar ställa in dem i diskmaskinen.

Ebba sticker in huvudet genom dörren.

”Så bra!” säger hon. ”Tar du glasen också? Vi sticker nu, tänkte gå vidare.”

”Okej”, säger Mona.

Vidare vart då? Har de inte tänkt tala om det för henne?

”Visst, jag fixar det”, säger hon.

”Super, Mona”, säger Ebba. ”Himla schyst av dig.”

Så försvinner hon. Ute i personalmatsalen är det tomt och tyst nu. Mona plockar ihop glasen, torkar av långbordet med en fuktig disktrasa, ställer stolarna på plats. Det ser okej ut när hon till sist kan släcka där inne och hämta kappan i sitt arbetsrum.

Hon skulle nog ändå ha tackat nej till att följa med.

2

Almas leende är som vanligt påklustrat och stelt, och Mona kramar henne inte utan klappar henne bara lätt på armen.

”Så roligt att ni ville komma”, säger hon så hjärtligt hon kan och ställer deras våta vinterstövlar på tidningen som hon har brett ut på hallgolvet med en plastpåse under. Det är så dumt och onödigt att söla ner golvet med smuts från slaskiga gator. Thomas stannar till framför spegeln och ordnar till håret som har blivit platt under mössan.

I vardagsrummet sätter sig det unga paret tätt ihop i soffan, som om de sökte skydd hos varandra.

”Varsågod att ta för er nu”, säger Mona och håller upp kaffe till dem alla tre.

På faten ligger kaffebröd från i julas som hon har plockat fram ur frysen. Alma sträcker sig tvekande efter en flottyr-munk och granskar den med kritisk blick innan hon lägger den på assietten utan att smaka på den. Thomas tar en tugga av en sockerkringla, men han ser inte heller särskilt entusiastisk ut.

”Jag tänkte inte på att det var fastlagssöndag i dag”, säger Mona. Hon ger ifrån sig ett ihåligt skratt, som om det skulle dölja fadäsen. ”Ni hade kanske hoppats på semlor?”

”Det är okej”, mumlar Thomas och stryker Alma över håret, pillar på hennes ylletröja. De har varit tillsammans i

över två år nu, men han kan fortfarande inte låta henne sitta ifred, och det ser inte ut som om Alma har något emot uppmärksamheten.

”Jag är faktiskt inte så förtjust i semlor”, säger Alma med sin nasala röst. ”Eller munkar. Jag blir nästan illamående av allt det där fettet. Särskilt nu.”

”Jaha”, säger Mona och stoppar in en halv munk i munnen. Det är så typiskt Alma, tänker hon. Det är inte ofta hon gillar det svärmor bjuder på, oavsett hur mycket hon anstränger sig, men själv tänker hon inte låta de varma munkarna ligga där orörda. Varje jul köper hon flera påsar från standet inne i köpcentret och fryser in dem, och när man har värmt dem i ugnen är de nästan som nybakta.

”Jo ... vi har faktiskt en sak att berätta”, säger Thomas.

Han möter inte sin mammas blick när han säger det. Han ser på Alma. Blicken glider neråt, till Almas mage, och då förstår Mona vad det handlar om. Plötsligt känner hon sig alldeles kraftlös och lägger ifrån sig den halvätta munken.

”Nu måste ni ta för er, ni kan ju inte lämna allt det där”, säger hon matt, men bakverk är ju det sista som de unga tu är intresserade av nu.

Thomas nickar mot Alma, vill att hon ska berätta, förmodligen har de bestämt det i förväg. Alma knäpper händerna över magen, kanske utan att tänka på det, lägger huvudet på sned och tar sats.

”Du ska bli farmor”, säger hon till sist.

Det är ingen överdrift att säga att hon rodnar. Alma rodnar. Hon är tjugosex år och har halvlångt blont hår, läppar som alltid ser lite svullna och nykyssta ut, en söt liten uppnäsa med fräknar och en sex år äldre sambo som dyrkar henne, och nu bär hon på ett nytt liv. Att döma av hur de ser på varandra verkar det vara högst planerat.

Sonen och svärdottern tittar på henne med förväntan i blicken. Mona öppnar munnen, liksom förvånad, hon andas tungt och känner att hon som tur är lyckas bli lite blank i ögonen.

”Är det sant!”

Båda nickar och ler mot henne, men Thomas flyttar sig ännu närmare Alma och lägger armen om henne, nästan som för att skydda henne. Det är oklart mot vad.

”Så roligt! Så underbart! Nej, jag säger då det! Oj!”

Orden trillar ur henne, de känns som glaskulor i munnen där de ramlar ut och rullar iväg över golvet, men hon säger inget fel, hon säger de rätta orden.

”När då? När ska det komma?”

”Den tredje september.”

Mona nickar när hon hör det exakta datumet och försöker räkna efter i huvudet. Vilken vecka kan Alma vara i?

”Vi förstår vad du tänker, och det är ju jättedumt”, säger Alma och nickar långsamt, beklagande.

Mona biter sig i läppen, förstår inte vad svärdottern pratar om.

”Familjeresan till Florida. Det går ju inte att åka nu”, säger Alma med en liten suck.

”Nej, det gör det kanske inte...”

Alma ler försiktigt. Monas irritation växer, för är det inte något lite nedlåtande över det där leendet? Hon försöker se oberörd ut, men hon känner att det trycker på inifrån. Det är som om det händer något i kroppen, och det är inte känslorna som tar överhanden utan något alldeles konkret, något fysiskt.

”Jag kan ju inte resa till Florida så sent under graviditeten.”

”Nej, det kan du kanske inte.”

”Vi hoppas att du får tillbaka pengarna”, säger Thomas.

Han ser frågande på henne, nästan ursäktande, men Mona tror inte riktigt på den där blicken.

”Ja ... det ordnar sig säkert”, säger hon, fast hon inte alls känner sig säker på det.

Resan till Florida var en present från henne till de två sönerna och deras flickvänner, efter att hennes mor gick bort för några år sedan och hon plötsligt fick in en oväntat stor summa på kontot. De har skjutit upp resan två gånger redan, först på grund av pandemin och sedan för att Thomas började på ett nytt jobb, men i sommar skulle det äntligen bli av, även om Christian hade blivit singel under tiden.

Kan inte Alma bara stanna hemma då, om det nu är så besvärligt för henne att resa när hon är gravid?

”Vilken vecka är du i?” frågar hon.

”Tolfte”, säger svärdottern. ”Eller tolfte och tre dagar.”

”Tolfte och tre dagar? Det var väldigt exakt.”

”Ja, appen säger det.”

”Har du en app?” Mona skrattar till.

”Jag har två.”

Såklart. Såklart finns det appar för gravida nuförtiden. Och såklart har Alma laddat ner dem. Hon kan antagligen följa graviditeten minut för minut. Nu är fostret stort som en jordnöt. Nu är det som en vindruva. En clementin. Hon minns vagt några liknande jämförelser i böckerna om graviditet som hon själv skaffade för en halv mansålder sedan.

”Vi har inte velat berätta det för någon förrän nu”, säger Thomas.

”Fast jag var förstås tvungen att tala om det för mamma. Hon skulle nog aldrig ha förlåtit mig om jag hade hållit det för mig själv i tre månader.”

Alma skrattar osäkert, och Mona ler så gott hon kan mot dem båda. Obehaget i kroppen försvinner inte. Det känns

som ett tryck i huvudet, men inte bara där. Det trycker i halsen, i bröstkorgen, nästan överallt faktiskt.

”Vi ska på ultraljud i morgon. Egentligen hade vi inte tänkt säga något förrän vi hade varit där, men det kändes liksom inte riktigt rättvist att du inte visste något.”

”Jaha, ultraljud”, säger hon med ynkelig röst. Hon undrar om Alma och Thomas ser hur dåligt hon mår. Tänk om det är hjärtflimmer. Eller något riktigt allvarligt, som hjärtinfarkt. Hon känner efter. Hon har inte ont i bröstet och ingen hjärtklappning, inte något sådant där tydligt hårt dunkande, men pulsen är nog högre än normalt.

”Det är det andra.” Thomas ler brett, stolt. Det finns något nytt över honom, en sorts pondus, som om han övar sig på att bli pappa, att iklä sig en helt ny roll.

”Det andra?” säger Mona.

”Ja, vi var på ultraljud i sjunde veckan också. För att se om det fanns hjärtslag. Och hur många foster det var. Det är det enda de kan se så tidigt.”

”Mina systrar är ju tvillingar, så vi tänkte att det var bäst att kolla det”, säger Alma.

”Så bra”, säger Mona.

”Det var kanske inte så vanligt med ultraljud när du väntade barn?” säger Alma.

Mona försöker le, men läpparna känns för stela. ”Det var ju ganska nytt, men inte ovanligt. Men jag kan inte minnas att vi fick erbjudande om det så tidigt under graviditeten.”

”Vi gick till en privatläkare i vecka sju. Det är inte alla som gör det.”

Mona nickar och sträcker sig fram över bordet med handflatorna uppåt, inbjuder dem att ta emot de utsträckta händerna. Det känns som det är en sådan sak man ska göra, och det kan inte hjälpas att handflatorna är fuktiga. De lägger var

sin hand i hennes utsträckta och hon kramar dem och sitter så en stund. Hon önskar att hon hade kunnat gråta lite också, det borde hon väl. Några äkta tårar. Lite mer än blanka ögon.

Till sist drar hon tillbaka händerna och rätar på sig.

”Vill ni ha mer kaffe?”

”Nej, jag försöker dra ner på kaffet. Koffein är ju inte bra när man är med barn, man ska helst inte dricka mer än en eller två koppar om dagen.”

”Jaså? Ja, det är förstås ett gift. Men jag kan inte precis minnas att jag tänkte på det.”

”Det är nog mycket som har förändrats sedan du var gravid”, säger Alma overseende.

Är det?

Mona svarar inte, stänger bara munnen och drar upp mun-giporna. Det händer väl samma saker i kroppen i dag som för trettio år sedan, när hon väntade Thomas. Det kan inga appar ändra på. Fosterutvecklingen är exakt likadan.

Hon drar ett djupt andetag, försöker slappna av, hoppas att den obehagliga känslan i kroppen snart ska gå över.

”Jag måste kila på toa”, säger Alma.

Hon klappar Thomas på armen innan hon reser sig och går ut till badrummet. Thomas tar äntligen en munk. Han trycker i sig den snabbt, och Mona får en känsla av att han inte vill att Alma ska se det. Kanske har hennes svärdotter klagat på hans vikt? Han har ju faktiskt lagt på sig lite. Thomas har alltid varit lång och kraftig, men nu stramar den mossgröna skjortan över magen. Det är tydligt att han har ärvt hennes anlag för fetma.

”Munkar håller sig bra i frysen”, säger Mona. ”De är lika goda nu som i julas, tycker du inte det?”

”Öh... jo.”

”Men jag borde ju ha tänkt på att det är fastlagssöndag

och bakat semlor i stället. Jag hade helt glömt bort det.”

”Det gör inget”, mumlar han med munnen full. ”Men du, det är en grej jag ville fråga dig om.”

Thomas tvekar lite. Han möter inte hennes blick, och hon betraktar den bortvända gestalten, de breda axlarna och de lite för mjuka händerna. Han har alltid varit den mest fåfänga av pojkarna, i julas önskade han sig ett presentkort till ett spa, av alla saker.

”Jo, alltså... Du sparar ju lite pengar nu när vi inte kan följa med på resan, eller hur?”

Han gör en paus och drar en hand genom det välfriserade håret. Mona undrar om det är meningen att hon ska säga något, men det finns ju inget att säga. Hon väntar på fortsättningen, och han sneglar på henne som för att se hennes reaktion.

”Alltså, det är ju ganska dyrt att skaffa barn. Bara barnvagnen, man skulle kunna tro att de är gjorda av titan eller något. Så... eftersom det inte blir någon resa så kanske vi kunde få pengarna i stället? Dem du sparar alltså.”

Det rycker till i Monas mun, hon vet inte vad hon ska säga. Tänkte Thomas att presenten till honom och hans bror handlade om pengar? Förstod han inte att värdet låg i att de skulle tillbringa två veckor tillsammans, som en familj?

Är det Alma som ligger bakom det här?

Thomas möter hennes blick nu, men hon kan inte tyda uttrycket i ögonen. Är det hånfullt?

Tycker han att jag är snål?

”Jag måste fundera lite”, mumlar hon till sist. ”Jag måste prata med Christian. Och så vet jag inte om jag får tillbaka alla pengarna heller.”

Hon fyller på sin kaffekopp och märker att handen darrar lite. Hon är på väg att hålla upp till honom också men vågar

inte luta sig över bordet. I stället skjuter hon över kaffekannan till honom, ända bort till assietten. Han reagerar inte.

”Okej”, svarar han och tittar bort.

Är han sur? Det hettar i Monas ansikte, hela situationen är så pinsam. Hon hör att Alma spolar inne i badrummet, tvättar händerna. De sitter tysta och väntar på att hon ska komma tillbaka.

Alma kastar en frågande blick på sin sambo när hon sjunker ner i soffan. Det ser ut som om han himlar lite med ögonen, men ingen av dem säger något. I stället lägger han armen om sin unga gravida sambo igen, det verkar nästan som om en beskyddarinstinkt har väckts inom honom.

Mona reser sig, lite hastigt, och det borde hon inte ha gjort. Det svindlar för ögonen och hon är tvungen att stödja sig mot stolen.

”Jag har ju lyckats hålla graviditeten hemlig för alla ända till nu, men snart blir det officiellt. Efter ultraljudet ska jag berätta det på Instagram”, säger Alma och tittar upp på Thomas.

Mona står kvar, nu minns hon inte varför hon reste sig.

”Jaha. Ja, då är det ju många som får reda på det”, säger hon.

Hennes svärdotter har över tusen följare på Instagram, fast Mona förstår inte riktigt varför de följer henne. Anledningen till att hon vet det är att Alma hjälpte henne att skapa ett konto när Christian skulle flytta till England i höstas. Så nu kan hon följa sönerna när de lägger upp bilder från sin vardag, vilket Mona skulle önska att de gjorde oftare – särskilt Christian, som är så långt borta. Och samtidigt översköljs hon av ett oändligt flöde av meningslösa bilder på Alma Martinsen, alias alma_ma, som i huvudsak fotograferar sig själv i olika klädesplagg.

”Det går ju ändå inte att dölja det. Men det är förstås kul att det händer något oväntat i livet också. Folk kanske blir lite trötta på sminktips och nya klänningar i längden.”

Åh, tror du?

”Du kanske vill ha något annat än kaffe? Te? Mineralvatten? Ett glas juice?” säger Mona.

Hon granskar dukningen som hon hade gjort sig så mycket möda med innan de kom. De silvergrå servetterna som passar så bra ihop med finkopparna. Två långa mörkblå stearinljus som hon köpte hos konsthantverkarna på julmarknaden nere på gatan. Och kakfatet på fot som hon ärvt av sin mormor, Thomas mormorsmor. Om Mona hade varit yngre skulle hon kanske ha lagt ut en bild av bordet på Facebook eller Instagram, men hon är väl för gammal för att förstå vad det ska vara bra för. Hon tycker om att duka fint. Tycker om att göra i ordning när de två sönerna ska komma. Hon känner inget behov av att visa upp dukningen för vilt främmande människor, även om hon ofta är stolt över resultatet. Men nu ser alltihop plötsligt så uppstyltat och onödigt ut. Thomas och Alma sa ju att de bara tänkte titta in en liten stund, och Mona känner sig helt matt.

”Nej tack, det är bra”, säger Alma.

Flottryrmunken ligger fortfarande nästan orörd på hennes assiett.

”Vi kan inte stanna så länge till, vi ska på middag.”

”Åh, hos vem?” frågar Mona.

”Bara några vänner”, svarar Alma.

Mona nickar. Blicken glider över bordet igen, och då kommer hon ihåg chokladen som hon hade hoppats bli av med och glömt att ställa fram. Hon vill springa ut i köket och hämta den, men det var länge sedan hon sprang över huvud taget och benen känns så stela när hon reser sig upp. Hon

haltar iväg som hon nästan alltid gör när hon har suttit stilla ett tag, men nu känns det värre än vanligt. Det är som om minsta rörelse kräver krafter hon inte har.

När hon kommer tillbaka sitter Thomas med mobilen.

”Jag glömde chokladen”, säger hon och sträcker fram skålen.

Båda två skakar på huvudet.

”Nej tack. Vi måste nog gå nu.”

”Åh, redan?”

”Jag har beställt taxi.”

”Jaha ... Men ni kan väl komma på middag någon kväll?”

”Javisst”, säger Thomas. ”Nästa gång ska vi stanna lite längre.”

Alma nickar, men Mona tror inte på det. De stannar aldrig länge när de kommer och hälsar på.

”Men först måste jag ta en bild av er två tillsammans”, säger Alma. ”Det har ju liksom fötts en farmor.”

De ställer sig lydigt bredvid varandra, men Thomas lägger inte armen om henne. Så tar Alma bilden, det går fort.

”Om du går in på mitt Instagram så kan du snart se bilden där.”

Mona går efter dem mot hallen. Den är liten, det finns inte plats för dem alla tre, knappt till två. Hon ställer sig i dörren in till vardagsrummet fastän hon helst skulle vilja sjunka ner på en stol.

”Din mamma och pappa är väl också glada?” säger hon till Alma.

”Ja, såklart. Mamma har börjat sticka en babyfilt.”

”Ja, hon stickar ju. Det gör tyvärr inte jag.”

”Det gör inget. Det är ju hennes första barnbarn, så hon kommer ändå att sticka för mycket.”

Mona lutar sig mot dörrkarmen. Thomas står framför

spegeln och knyter halsduken. Han rättar till knuten och borstar bort ett osynligt dammkorn från rockslaget. Alma öppnar ytterdörren, det ser ut som om hon har bråttom iväg, och Mona säger hej då till henne och låter henne gå. Men hon tar tag i Thomas arm innan han försvinner ut. Han får böja sig ner för att krama henne.

”Så trevligt det här var”, säger hon. ”Vilken rolig nyhet.”

Thomas ler lite snett och klappar henne på axeln. ”Ha det så bra då, farmor”, säger han.

Hon hör deras röster i trapphuset när de går ner, Thomas djupa och behagliga och Almas lite gälla. Hon är så liten och nätt men rösten passar inte ihop med gestalten, den påminner Mona om en knähunds bjäbbande, påträngande och enerverande.